

I denne forbindelse fremkommer en af bogens mest interessante markeringer. Hvor fristende det end er at analogisere de to medier, så er det ikke holdbart at gøre det. For – som det præciseres: »[...] lige så lidt som litteraturens dramatiske sprog direkte udgår fra filmen, så udgår tegneseriens dramatiske sprog (det som betegnes det cinematografiske sprog) heller ikke fra filmen. [...] Idet jeg definerer tegneserien som et udtryk, hvis fortælleform skal ses i lyset af især institutionaliseringen af fortælleformen, svinder den betydning, man kan tillægge innovation og direkte inspiration.« (p. 92). Pointen er, at både film og tegneserier uafhængigt af hinanden trækker på et fælles lager af udtryk, der er akkumuleret i de grafiske og plastiske kunstarter igennem århundreder. Tegneseriens cinematografiske stil er altså ikke hentet fra filmen. Den beror på en visuel grammatik, der dækker de parametre, som billedkunstnere har arbejdet med de sidste 650 år: dybdeskarphe, billedbeskæring, nærbilleder og totalbilleder. (p. 95). De cinematografiske teknikker er tværmediale. De genfindes fx i roman-kunsten lang tid før filmen var opfundet i form af flashbacks, klip mellem krydsende handlings-tråde, panoramaer, mm.

Konkluderende må man sige, at det lykkes godt i bogen at vise, hvilken vigtig rolle tegneserien ligesom filmen har spillet i den moderne kultur, og hvordan den har præget vores virkelighedsopfattelse i dette århundrede. Man lades heller ikke i tvivl om, hvad der er tegneseriens egenart, og hvori dens særlige æstetik består. Bogen udfylder således det hul i den danske tegneserieforskning, den gerne vil udfylde, men næppe i den internationale, hvor bl.a. en af de teoretikere, forfatteren trækker hårdt på, Scott McCloud, har gjort sig stærkt gældende.

Men desværre er der nogle markante problemer ved bogen. Den er udgivet i Museum Tusulanums Teori og Æstetik-serie, der præsenterer litterære og generelle kulturhistoriske emner. Det kan måske forklare bogens afhandlingsprægede akademiske karakter, og manglende pædagogisering af tilgangen til emnet for interesserede uden akademisk baggrund. Bogens primære modtagere må altså findes blandt belæste akademiske medieteoretikere, der ønsker at føje systematisk og historisk viden om tegneserien til deres viden om andre mediers æstetik. Den forudsætter altså, at læseren er godt inde i film- og litteraturæstetik og billedkunst i forvejen.

Jeg skal ikke på dette sted klandre, at den betje-

ner sig af et akademisk fagsprog. Men når det er sagt, så er der en række iøjnespringende mangler ved formidlingen, der synes at kunne henføres til redigeringen. Sproget kunne afgjort have været forbedret uden tab af fagsproglig konsistens, hvilket givet ville øge bogens chance i undervisningen på de højere niveauer. Det ville et indeks også. Det savner man ustandselig under læsningen. Et sådant ville måske have taget den værste brod af den indforståethed, hvormed teoretikere, værker og termer indtil det name-droppende præsenteres. Hvad er fx »Manga« (p. 57)? Og hvad står fx initialerne »DC« på p. 130, p. 131 m.fl. for? David Crocket? Eller Danny Cannon? Hvis man ikke ved, at DC Comics er forlaget bag nogle af de vigtigste superserier, fx *Batman*, så er man på den. Og man får ingen hjælp fra et register over nævnte tegneserier, for et sådant findes ikke.

Til slut melder spørgsmålet sig: hvad føjes der til af viden om tegneserien i denne kondenserede udgave af en ph.d.-afhandling, hvor det er som om at tegneseriens closure teknik har smittet for meget af på fremstillingen? Her er det markant, at bogen selv producerer meget lidt ny viden. Den samler, sammenfatter et overblik i sin bestræbelse på at habilitere tegneserien, og det er prisværdigt. Dog undrer man sig undervejs over, når nu analogien med filmen ikke holder, at der kun er meget lidt om relationen til fx dramaet, hvor fx gestik, mimik, maske, rumlig præsentation er grundlæggende. Og man slutter tøvende med et ubesvaret spørgsmål: findes der mon en »comicografi«, ligesom der tales om en cinematografi? Det må der gøre, for hvor skulle man ellers anbringe talebollen?

*Peter Allingham, lektorvikar
Institut for Kommunikation
Aalborg Universitet*

**Kirsten Drotner: *Medier for fremtiden: børn, unge og det nye medielandskab.*
Høst & Søn. København. 2001. 248 sider.**

Torsten på 6 år elsker at spille computerspil – især Doom. Intervieweren spørger, om han ikke bliver bange for det temmelig voldsomme spil. Han svarer, at han ikke synes, at spillet er særlig voldsomt og at han absolut ikke bliver bange, kun af og til lidt overrasket. Derimod synes han, at »Lilleper« er voldsom. Den forbavsede interviewer spørger til dette og får en længere udredning fra Torsten

om, hvordan to tyve kommer og snupper Lilleper og kører væk med ham.

Eksemplet er hentet fra Kirsten Drottners seneste bog og skal tjene til at illustrere nuancer og kompleksitet i mediebrugen, som er typiske for moderne børns navigeren i nutidens medielandskab. Hvor Hilde Himmelweit i 50'erne studerede børns og unges brug af TV, det nye medium (Himmelweit m. fl. 1958) og Wilbur Schramm tilsvarende undersøgte amerikanske børns brug af TV (Schramm m.fl. 1961) er børns brug af medielandskabet i 1990'erne blevet undersøgt i 12 europæiske lande ud fra en erkendelse af, at mediernes betydning i dag ikke kan reduceres til et enkelt medium og til et enkelt land. De tolv lande er Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Holland, Israel, Italien, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige og Tyskland.

Kirsten Drottnen har været ansvarlig for den danske del af den europæiske undersøgelse, og det er de danske resultater, som lægges frem i denne bog med udblik til tendenserne i de øvrige europæiske lande.

Der fokuseres i bogen på tre overordnede temaer henholdsvis 1) forholdet mellem nye og gamle medier, 2) forholdet mellem mediebrug i fritiden og i skolen og 3) forholdet mellem mediernes brug og mediernes betydning med det formål at lade de unge mediebrugere selv komme til orde i den tilbagevendende debat om børns og unges mediebrug.

Bogen indledes med et resumé af hovedresultaterne i form af oversigter og tabeller. Der henvises i resuméet til »undersøgelsens resultater«, hvor den undrende læser først i bogens indledning mange sider senere får at vide, hvilken undersøgelse, der er tale om. Forlaget skulle måske have valgt at sætte resuméet sidst. Imidlertid giver de mange tabeller en mængde af informationer for alle, der ønsker at få facts om 6-16 åriges medieanvendelse, tidsforbrug etc.

Bogen bygger på såvel kvantitativ som kvalitativ empiri. Der er foretaget en kvantitativ undersøgelse omfattende 1.392 6-16 årige og en kvalitativ undersøgelse omfattende 103 børn og unge. Data er indsamlet i 1998, og forfatteren understreger, at derfor svarer resultaterne – især hvad angår internet og mobiltelefon – ikke til situationen i dag.

Bogen består af 7 kapitler, hvor der indledningsvis kastes et blik på mediemønstrene i Europa, og interessant er det her at notere sig forskellene imellem de involverede lande, hvor eksempelvis Danmark befinder sig i kategorien

IKT-lande, hvor yderligere Finland, Holland og Sverige indgår, lande som er kendetegnet ved at have udbredt adgang til og anvendelse af nye transnationale medieteknologier kombineret med relativt omfattende adgang til og anvendelse af mangekanal-tv samt trykte medier.

De følgende kapitler giver en uddybende beskrivelse af børns og unges brug af medier i fritiden. Interessant er her bl.a. forfatterens tal på og refleksioner over medie-adgang og mediebrug. F.eks. er det ikke nødvendigvis sådan, at man bruger internettet, selv om man har adgang til det, og selv om danske børn hører til et IKT-land indebærer det ikke nødvendigvis, at de alle er storbrugere af de nye mediemuligheder. Tv er det medium, hvor der er størst overensstemmelse mellem adgang og brug. Samme tendens gør sig gældende m.h.t. musikmediernes. Der er størst overensstemmelse mellem adgang og brug, når det gælder underholdningsmediernes, mens de informative og kommunikative medier har det største gab mellem adgang og brug. Dog er der forskelle i forhold til alder, køn og social baggrund. Tv er det medie, som er det mest brugte af alle aldersgrupper og af begge køn, en pointe, som er parallel til konklusionerne i den europæiske undersøgelse (Sonia Livingstone & Moira Bovill 2001). Et gennemgående træk, som understreges bogen igennem, er de kønsmæssige forskelle. Her er der bl.a. forskelle i forhold til de tre typer af skærmmidler, som af forfatteren defineres som underholdende skærmmidler, informative skærmmidler og kommunikationsmedier.

Hvad angår underholdningsmediernes er der f.eks. langt flere drenge end piger, der spiller computerspil. Hvad angår kategorien kommunikative medier, som bl.a. omfatter internettet, er pigerne interesserede, men her er der forskel på, hvad nettet bruges til. Pigerne bruger især nettet til at chatte, e-maile og surfe, hvor drengene deltager i nyhedsgrupper og downloader musik og andet. Bogens femte kapitel beskæftiger sig med brugen af medier i skolen. Med udgangspunkt i, at man pædagogisk og politisk har fokuseret meget på at indføre computere i skolen, er der blevet spurgt til computerbrug. Ud fra den kendsgerning, at forfatteren i de foregående kapitler er kommet frem til, at tv er det medie, der spiller den største rolle i fremtiden, kan det undre, at der ikke er blevet indhentet oplysninger om brug af medier i skolen – i et lidt bredere perspektiv.

Sidste del af bogen kommer ind på mediernes betydning i forhold til tid, rum og sociale relatio-

ner, og her kommer samværet med kammerater omkring medier ind som en væsentlig faktor. Mediernes betydning ses i forhold til alder, køn og social baggrund, og som tidligere nævnt er det især de kønsspecifikke forskelle, som trækkes frem. Typisk er pigerne mere orienterede mod de »gamle« medier som bøger, tv, musik og blade, hvor drengene orienterer sig mod de nye medier og eksperimenterer med, hvad de kan. Her antydes mulige problemer i fremtiden: »Hvis disse resultater er retningsgivende for børnenes voksenliv, kan drenge altså se en tilværelse i møde med computermedier, hvor lyst og krav følges ad i højere grad, end det er tilfældet for pigerne« (s. 189).

Bogens konkluderende kapitel lander på en drøftelse af mediekompetencer i et fremtidigt perspektiv, og der opereres med et bredt mediebegreb, hvor alle medier og genrer defineres som mål for læring. Bogen søger at besvare mange spørgsmål i forhold til børns og unges brug af mediekulturen i dag. De voksne, som har spørgsmålene, omtales som forældre, lærere, pædagoger og politikere, så man må formode, at alle disse er bogens målgruppe. En gruppe, som ikke er nævnt, er studerende, og netop for studerende, der beskæftiger sig med kommunikation, medier, børnekultur og pædagogik er bogen en guldgrube af informationer om børn og unge i det nye medielandskab set ud fra forskelle i alder, køn og social baggrund. Her dog et lille suk: Det havde været interessant om etnicitet også havde været inddraget som parameter.

De mange tabeller og korte sammenfatninger giver som sagt informationer, men gør dele af bogen mindre læseværdig end de kapitler, hvor der findes drøftelser af mere indholdsmæssig og kvalitativ art – og her er bl.a. diskussionerne af konsekvenserne af forskellene mellem pigers og drenges mediebrug, som er interessante, al den stund disse forskelle i fritidens mediebrug har betydning for skolens brug af medier – nu og i fremtiden.

*Birgitte Tufte, professor
Handelshøjskolen i København*

Bente Halkier: *Fokusgrupper, Samfundslitteratur / Roskilde Universitetsforlag, 2002, 121 sider.*

Bente Halkiers bog om fokusgrupper er både en meget anvendelig »how to do« bog om fokusgrup-

per og et blik ind i en række centrale videnskabs-teoretiske overvejelser omkring valg af metode, erkendelsesinteresse og forhåndsviden om undersøgelsesfeltet. Bogen er på den måde andet og mere end en praktisk gennemgang af, hvordan man laver en fokusgruppe, og det er kærkomment.

»Fokusgrupper« er en grundbog, der henviser sig til studerende, som er førstegangs-brugere af fokusgrupper. Det betyder, at bogen først og fremmest omhandler den forskningsbaserede brug af fokusgrupper, selvom om der undervejs drages paralleller til den mere markedsorienterede brug af metoden. Bogen er inddelt i en række korte og præcise kapitler, der hver især gør rede for de grundlæggende principper omkring fokusgrupper. Et af forfatterens egne forskningsprojekter »Børnefamiliers risikohåndtering af fødevarer« fra 1999 bruges som illustrerende eksempel undervejs. At eksemplet stammer fra samfundsvidenskaben er ikke tilfældigt, da det er denne baggrund forfatteren selv har, og også har valgt at betone undervejs i bogen. Det virker som en unødvendig begrænsning, der ikke umiddelbart synes at være nogen grund til, da fokusgrupper i højere grad anvendes indenfor den humanistiske end den samfundsfaglige og politologiske forskning. Hvilket forfatteren i øvrigt også selv bemærker.

Først begrebsafklaringen og de dertil hørende metode-overvejelser, som er særdeles tiltrængt på et felt, hvor de forskellige begreber ofte enten rodes sammen eller helt og aldeles tilsidesættes til fordel for ingen overhovedet. Her gøres det klart, at fokusgruppens kendetegn er »kombinationen af gruppeinteraktion og forskerbestemt emnefokus«. Det betyder at fokusgruppen i modsætning til fx. individuelle interview giver adgang til handling, og ikke kun beretninger om handling. Og her er vi ved kernen af Halkiers definition af hvad der er, og især *ikke* er en fokusgruppe. Der skelnes ganske skarpt mellem gruppeinterview og fokusgrupper, forstået på den måde at alle gruppe-interview ifølge Halkier ikke automatisk er fokusgrupper.

Ifølge Halkier kræves det, at gruppeinterviewet både består af en høj grad af deltager-interaktion, samt det forskerbestemte fokus. Man kan sige at denne definition primært er møntet på den forskningsmæssige brug, hvor gruppe-interaktionen og de normer og værdier, der kommer til udtryk er afgørende. Det samme gør sig langt fra gældende i forhold til de mere indholdsmæssigt resultatorienterede fokusgrupper, der i vidt omfang laves udenfor universitetsmiljøet. I disse grupper, som